

Силабус
навчальної дисципліни
Геоурбаністика
2025-2026 навчальний рік

Освітня програма «Біологія та здоров'я людини. Фізична реабілітація»
Спеціальність 014 Середня освіта
Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Рівень вищої освіти перший

Викладач (і)	Черневич Віта Віталіївна
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/teachers/chernevych-vita-vitaliyivna/
Е-mail викладача:	vita.biolog17@gmail.com

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Заочна форма:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
5/150	6	6	138	залік

Семестр: 6 / 8

Мова навчання: українська

Ключові слова: геоурбаністика, урбанізація, місто, агломерація, мегаполіс, міська система, просторове планування, територіальна організація, інфраструктура, урбаністичні процеси, міграція населення, функціональне зонування, міське середовище, сталий розвиток міст, урбаністична екологія.

Мета курсу: ознайомлення з основними поняттями та особливостями сучасної урбанізації; формування у здобувачів вищої освіти знань про географічне місцезнаходження міст, закономірності розвитку і особливості прояву процесів урбанізації в Україні та світі.

Предметом вивчення курсу є просторові закономірності формування, розвитку та функціонування міських поселень і урбанізованих територій.

Компетентності та програмні результати навчання:

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство.

ЗК 3. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями впродовж життя.

ЗК 4. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді.

ФК 1. Здатність до формування в учнів ключових і предметних компетентностей та здійснення міжпредметних зв'язків.

ФК 2. Здатність до здійснення мотивації учнів до саморозвитку (самовизначення, зацікавлення, усвідомленого ставлення до навчання).

ПРН 2. Знати, розуміти та застосовувати принципи, форми, сучасні методи, методичні прийоми навчання біології в закладах загальної середньої освіти.

ПРН 11. Знати біологічну термінологію і номенклатуру, розуміти основні концепції, теорії та загальну структуру біологічної науки для пояснення та розвитку в учнів розуміння цілісності та взаємозалежності живих систем і організмів.

ПРН 12. Виконувати експериментальні дослідження, інтерпретувати результати.

ПРН 15. Уміти формувати в учнів ключові і предметні компетентності та здійснювати міжпредметні зв'язки.

Зміст курсу:

ЗМ 1. Теоретичні основи геоурбаністики

Тема 1. Геоурбаністика як наука

Місце геоурбаністики в системі наук, її зміст, визначення. Структура, мета, об'єкт, предмет і завдання курсу. Місто як об'єкт дослідження. Міждисциплінарний характер його вивчення. Суспільно-географічний підхід у вивченні географії міст. Єдність і розбіжність географії міст та географії міста.

Тема 2 Місто в історії

Виникнення міст. Трансформація сільських поселень у міські. Історичні типи міст. Основні історичні етапи розвитку міст. Міста і географічний поділ праці. Міста рабовласницького суспільства. Міста феодального суспільства. Міста світу в новий час. Міста індустріальної епохи.

ЗМ 2. Місто як форма розселення

Тема 3. Розвиток міст на території України

Передумови сучасних процесів розвитку міст в Україні. Заселення території України. Етап зародження і становлення міст. Античні міста північного Причорномор'я. Розвиток процесу містобудівництва на території України у середньовічний період: етапи розвитку міст; функції міст; особливості розвитку процесу містобудування; особливості взаємодії людини з природою. Формування і розвиток міст у Новий період. Індустріальний період розвитку міст. Міста ХХ століття.

Тема 4. Місто як інтегральний об'єкт дослідження

Поняття «місто» та основні проблеми його визначення. Основні підходи різних наукових дисциплін до вивчення міст. Місто як об'єкт дослідження географії. Філософія міста. Місто як об'єкт дослідження соціології. Архітектура і містобудування. Місто як інтегральний об'єкт дослідження в

суспільній географії. Критерії виділення міст. Підходи до виділення міст. Базові характеристики, ознаки й фактори формування міст.

ЗМ 3. Закономірності розвитку урбанізації

Тема 5 Сучасна урбанізація

Феномен урбанізації. Сутність урбанізації як багатогранного історичного процесу. Визначення урбанізації у вузькому і широкому сенсі. Фактори, ознаки та особливості урбанізації. Тренди урбаністичного розвитку. Випереджаюче зростання великих міст. Формування агломерацій. Гіперурбанізація, субурбанізація, реурбанізація, рурбанізація, джентрифікація, контрурбанізація, розвиток маятникових міграцій. Недоліки та переваги великих міст і агломерацій. Міський спосіб життя. Поняття «несправжньої урбанізації» в економічно слабозвинених країнах. Рівні й етапи розвитку урбанізації. Урбанізованість. Прогнози і концепції розвитку зон урбанізації світу в третьому тисячолітті.

Тема 6. Географічні аспекти урбанізації

Географічні аспекти урбанізації та особливості розвитку найбільших урбанізованих зон світу. Збільшення міст - мільйонерів під впливом процесів розвитку і концентрації виробництва і населення. Масштаби і тенденції урбанізаційних процесів в економічно розвинених і країнах, що розвиваються. Рівень урбанізованості світу. Найбільші агломерації та мегалополіси світу. Поняття агломерації. Аналіз процесів формування найбільших агломерацій світу. Межі агломерації. Просторова структура агломерації. Шляхи розвитку. Основні властивості. Переваги та недоліки крупних міст. Поняття магалополіса.

ЗМ 4. Міські системи

Тема 7. Місто як система

Типологія і класифікація міст. Класифікаційні ознаки. Класифікація міст за людністю. Типологія міст за господарськими функціями. Типологія міст за ступенем їхньої участі в територіальному поділі праці. Типологія міст за генетичними ознаками. Типологія міст за умовами і перспективам їх розвитку. Типологія міст за якістю життя населення. Комплексна класифікація монофункціональних міст. Особливості та закономірності формування систем міст у районах різних економіко-географічних типів.

Тема 8. Функціональне зонування міст

Поняття урбанізованої системи. Властивості й принципи конструювання урбанізованих систем. Ознаки міста як системи. Підсистеми міста. Функціональна структура міст. Містоутворюючий потенціал міста. Основні містоутворюючі функції. Територіальна структура великих міських утворень/столичних регіонів. Загальні основи планувальної організації міста. Міське планування.

ЗМ 5. Сучасні проблеми великих міст

Тема 9. Екологічні та історико-культурні проблеми міст

Природне середовище в містах. Екологічна ситуація в містах. Екологічні проблеми міст. Поняття «навколишнє середовище», «міське середовище» в різних їх модифікаціях. Загальна тенденція розвитку і зростання міст - прогресуюче погіршення в них умов життя. Культурно-історичне середовище міст. Збереження історичної спадщини у містах. Охорона історичного середовища в малих містах.

Тема 10. Демографічні та економічні проблеми міст

Демографічні проблеми міст. Механічний та природний приріст міського населення. Фактори, що впливають на статеву-вікову структуру населення міст. Специфіка демографічних процесів у містах. Соціально-демографічні портрети міст України. Демографічна ситуація в містах світу і України. Розвиток міст в умовах мінливої демографічної ситуації. Взаємозв'язок економічного і демографічного розвитку. Демографічне навантаження. Явища дефіциту і надлишку трудових ресурсів і робочих місць. Демографічні «хвилі» і формування ринку трудових ресурсів в містах України. Безробіття в містах. Явища соціальної патології. Економічні проблеми міст. Трансформація функціональної структури міста як одна з найважливіших проблем економічного розвитку. Використання міської території і проблеми територіального зростання міста.

ЗМ 6. Управління містами

Тема 11. Управління містами

Місто як об'єкт управління. Види управління містами. Регіональне управління. Соціально-економічне управління. Адміністративне управління. Економіко-географічна оцінка території міста. Формування структури міського господарства. Державні засоби управління містом. Оцінка ефективності управління міст України. Планування функціонального розвитку міст. Планування просторового розвитку міських утворень. Оцінка ефективності управління міст України.

ЗМ 7. Урбанізація в Україні

Тема 12. Урбанізація в Україні

Особливості сучасних урбанізаційних процесів в Україні. Розвиток і наслідки урбанізації в Україні. Сучасні тенденції в розвитку міського розселення в Україні і регіонах. Урбанізаційна структура України. Мережа та система міст України. Міста і агломерації України. Особливості функціональної структури міст України. Особливості розвитку промислових агломерацій в Україні. Типізація міст України за особливостями внутрішньої планувальної диференціації території. Регіональна соціально економічна політика і проблеми формування світових міст. Проблеми урбанізації в Україні.

Методи навчання: Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда (вступна, бесіда-повідомлення, бесіда-повторення).

Наочні: ілюстрування, демонстрування, самостійне спостереження.

Практичні: вправи, практичні роботи.

Методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок.

Метод навчальної дискусії – суперечка, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу.

Метод пізнавальних ігор – моделювання життєвих ситуацій, що викликають інтерес до навчальних предметів.

Метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів.

Метод усного контролю: основне запитання, додаткові, допоміжні; запитання у вигляді проблеми; індивідуальне, фронтальне опитування і комбіноване; метод письмового контролю; метод тестового контролю.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Курс передбачає індивідуальну та групову (командну) роботу. Середовище в аудиторії є дружнім, творчим, відкритим до конструктивної критики. Курс передбачає удосконалення професійних навичок та формування soft skills, які формують вміння генерувати творчі ідеї, переконувати, мотивувати, керувати часом, знаходити підхід до людей, вирішувати конфлікти, пропагувати культурні цінності; розвивають ситуаційну обізнаність, самостійність творчої думки, індивідуальність, лідерські якості, толерантність, емпатію, навички командної роботи, міжособистісного та ділового спілкування.

закріплення знань, моделюючи ситуації з життя

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: технічне (ноутбук); програмне (Microsoft Office PowerPoint, Word, Moodle, Zoom);

Система оцінювання

Оцінка за університетською шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС
90-100	A
78-89	B
65-77	C
58-64	D
50-57	E
35-49	FX (з можливістю повторного складання)
1-34	F з обов'язковим повторним вивченням ОК

Список рекомендованих джерел:

1. Географія міст. Геоурбаністика: підручник / Олександр Гладкий, Степан Іщук.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. - К.: Паливода А. В. [вид.], 2014. – 300 с.
2. Гладкий О. В. Географія міст. Геоурбаністика : підручник / О. Гладкий, С. Іщук; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. – К.: Паливода А. В., 2014. – 299 с.
3. Дронова О.Л. Геоурбаністика: навч. посіб. / О. Л. Дронова. – К.: Видавничо поліграфічний центр "Київський університет", 2014. – 419 с.
4. Пістун М.Д. Сучасні проблеми регіонального розвитку: навчальний посібник / М.Д. Пістун, А.Л. Мельничук. – К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2009. – 200 с.
5. Семенюк Л.Л. Геоурбаністика. Навчально-методичний посібник. – Кропивницький, 2017. – 56 с. 9.
6. Ткач Д.В. Малі міські поселення: економіко- і соціально-географічні проблеми розвитку. – Тернопіль, 1994.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека БДПУ <http://edu.bdpu.org>
2. Сайт БДПУ <http://bdpu.org>
3. Національна бібліотека України ім. І.І. Вернадського. Режим доступу: www.nbuv.gov.ua
4. Інститут географії НАН України. – Офіційний сайт: <http://igu.org.ua/>